

Kő a taven

PÁLL LAJOS: ANDROMAKHÉ USZÁLYÁN

„Nem sárga, nem zöld, nem kék, nem vörös... / csak rojtos...” (*Még lehet*)
Vagy szürke folt a táj Páll Lajos verseiben, vagy csontos és láthatatlan vidék, amely időnként áttetszik a gondolati líra súlyos szövetségén. Mint a vonaton, este: összecsomózott patakok, kocsonyás füstfelhők, görcsbe rándult dűlők kísértetiesége tapad az ablakokhoz; majd gránitkemény sötétség, torz körvonalak, ponttá zsugorodott, lebegő városok. Páll tájainak: a korondi szülőföldnek és az alduvai fegyencsátorbanak a formái ugyanígy vesztik el színüket és kiterjedésüket, és ha olykor föl villannak a csorba kút kávék, a kihalt tornácok, a mocsarak és cellák, siváran, jelképpé merítve, azonnal a verseket átható, erős elmékedő-tépelődő hajlam tárgyaivá válnak. Függelenségüktől, tapinthatóságuktól megfosztva, egy lelki-szellemi táj versbe sűrített elemeiként formálódnak újra.

Páll reflexív lírájának alaphangja a rezignált panasz, a sorvadástól való gyötörődés, a kínzó idegenségérzet, mely a fogolylét az otthonban, illetve az otthonlét a fogságban már-már ontológiai kérdéssé tá-

gított ellentmondásosságából, egy leküzdhetetlen múlt lidércnyomásaiból táplálkozik. („Mi fölött a kasza se jár, / nem kí-méli a barom, / kánya ül Korond magasán, / azt képzei, hatalom.” – *Bölcsek kövén*. Másutt: „Benn hatvan próféta les ki / A réseken, haslag s térdre álltan. Vágtat a vonatunk, úszik a táj, / Hol ködbe rejtő-zik, havat szítál, / De nekünk bokra is rokon...” – *Az utazás*.)

A reflexív önkifejezés állandó kényszerre,

a fogalmiság túlsúlya az ábrázolásban

azonban nem csak a tájakat színteleníti el, de sokszor csupasszá és nehézkesé teszi a versegészt is. Néhol harcolni kell a sorokért. Áttörni az értelemzavaró, képhiányos metaforákon, a nyelvi kelepceken, a tételmondatok dandárján, ezen az összességében szinte zárt falanxba tömörülő burkon, hogy a néhány érzékeny és csiszolt versmondathoz, vagy a záratok fájdalmas paradoxonjaihoz hozzá lehessen férkőzni. Páll Lajos verseinek legfőbb gyöngesége ugyanis a ritmustalanság: a formai, képi és gondolati disszonancia szétválaszthatatlan egysége, amely e kötet líráját oly megközelíthetetlené teszi. A ritmust legtöbbször a nyelvi bizonytalanság: a szintaktikai egységek határainak zavaró elmosása töri meg. Hiába a szonett-forma, a központozás szabályos alkalmazása, a formahűség igényében megnyilvánuló klasszicitás, az alanyok, tárgyak össze- és hovatartozásának ködössége szétroncsolja a szerkezeteket. („Bárcsak álmos völgyeket járhatnak, /

Mentor Kiadó
Marosvásárhely, 1996
104 oldal

Vigadó gyöngysort dobáltak szét / A par-
ton, topog, kétszer is vét / Tükrén a nád,
a delejes szándék.” – *Szent György-napi bál*.
Vagy: „Őrizd magad, más meg nem őriz-
het, / Boldogtalan értelem-igézet, / A por,
mindenek tudója / Marad, a vád, az üres
ritmus... – *Felelet*.)

Mivel a homályos mondatszerkesztés
állandó nyelvi kontrollra, sőt: nyomozásra
kényszerít, nem egy sokszínűségében, át-
járhatóságában sejtető teljesség, hanem

gubancos-enigmatikus háló az eredmény,

amely inkább logikai képességek, mint a
képzelet segítségére szorul. Ez pedig csak
akkor nem hallgattatná el a verseket, ha az
elmélyülést, megfejtést követelő gondola-
tok kifejezése eredetiségének, lendületének
tüzével hatni tudna.

Túlzott általánosság, életlen tételek,
szófogság. A rosszul-rosszkor elhelyezett
vagy túlburjánzó szentenciák szürkeségükön,
oldhatatlan tömörségükön és
azon túl, hogy mindenféle képít és hangul-
latit maguk alá temetnek, fülsértő hangok
a versek kórusában. Éppen átfúrnánk ma-
gunkat a költemény burkán, amikor egy
oda nem illő szó, egy zakatoló és közhe-
lyes sor, egy tudálékos, fakó és több oldal-
ról is agyonrágott gondolat hirtelen visz-
zahökkent. („A nyár örömtüzét kioltja, /
Verdes a rúdon az ing, / *Ki maradt igazad
tudója, / zászlónkon lyuk lesz megint.*” –
A nyár örömtüzét. Kiemelés tőlem.) A téte-
lesség mellett ugyancsak illúziórombolók
az érthetetlenül dallamtalan, szálkás, verse-
nehezen képzelhető költői szóelemények:
„értelem-rések”, „örömegeveleg”, „érzés-il-
leték”, „kárhozat-érték”; valamint a kötet
egészét jellemző és a szonettformákat sorra

cáfoló pongyola rímhasználat, amelyek
együtt is, külön-külön is már szinte ka-
nonizálják a diszharmoniót.

Ritmus és verszene iránti érzéketlen-
ség ingerli az alkotórészeket a folyamatos-
ság: a szerkezet ellen: a neki-nekilendülő
strófák bukdácsolva torpannak meg, tor-
lódnak egymás hátára, és töredeznek dara-
bokra: hol csomók, hol szilánkos részek
keletkeznek. Sem a szavak, sem a több-
nyire hangsúlytalan, kopottas képek közt
nem érezni csirizt, mintha a sorok önké-
nyesen egymásra rakott, egymástól elütő
kövek lennének, amelyek máshogy elren-
dezve sem mutatnának egységet. („Csak
a jelennek vannak buktatói, / A múlt, ha
bátorít, a jövődő riaszt / A kín: hordozni
a viseltes grimaszt, / Álomban élsz, próbá-
lod megtorolni / Lomha szekérről az üres
vonatot...” – *Csak a jelennek*.)

Az *Andromakhé uszályán* című kö-
tetben a nem eléggé szemléletes, csak töre-
dékekben felvillantott, sokszor közhe-
lyekkel súlyosbított gondolatok versei so-
rakoznak, amelyek a formai, képi, gondo-
lati disszonanciáért kompozícióik esetle-
gességével fizetnek. Az elmélkedés kon-
vencionális, helyenként profán prózai re-
torikájától, elvontságától, nyelvi buktatói-
tól leginkább a *De profundis* ciklus darab-
jai függetlenítik magukat: bennük a fogság
és üldözöttség eleven képei és a megélt-
megformált gondolatok szervesen össze-
fornak, a táj pedig: a nád, a kövek és ta-
vak, nyomasztóan elevenek, mint a vonat-
ról, este.

Margittai Gábor